

פחד דוד

עלון שבועי בענייני פרשת שבוע

אשדוד: רח' האדמו"ר מבעלזא 43 טל. 08-8566233 פקס. 08-8521527
ירושלים: רח' בית וגן 97 טל. 02-6433605 פקס. 02-6433570

יו"ל ע"י מוסדות "אורות חיים ומשה" ישראל

בנשיאות בנש"ק מוריגו ורבינו הגה"צ רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

בן הצדיק המלוב"ן רבי משה אהרן פינטו זצ"ל ונכד הצדיק הקדוש המלוב"ן רבי חיים פינטו זיע"א

עלון מס' 437

משכיל לדוד

פרשת ויצא

שיחה שבועית לפרשת השבוע מאת מו"ר הגה"צ רבינו דוד חנניה פינטו שליט"א

ענין הדודאים

"וילך ראובן בנימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה ויבא אתם אל לאה אמו, ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בנך" (ל, יד)

ראובן יוצא לשדה בזמן קציר חטים מוצא שם דודאים ומביאם לאמו, רחל המשוועת לפרי בטן אשר זה לא מכבר אמרה ליעקב "הבה לי בנים ואם אין מתה אנוכי", בראותה את ראובן אשר מיסב לאמו קורת רוח, מבקשת להתברך גם היא בריח טוב כזה, ומבקשת תני נא לי מדודאי בנך את שזכית לבנים, תני נא לי מדודאי בנך. דאמנם בנים אין לי להתברך בהם, אך לכל הפחות להינות ממה שמביאים הם לך, לכל הפחות בזה יהי חלקי כחלקך. אך לאה מסרבת ועונה לה בתרעומת, 'המעט קחתך את אישיו? נכון שהנך מצירה על כך שלא התברכת בפרי בטן, אך לך יש את יעקב באהלך והוא חשוב יותר מבנים. ואשר על כן תובעת היא ממנה, האם לא די לך בזה שיעקב נותן את אהבתו אליך, גם את דודאי בני את רוצה? הלא זוהי חלוקה ישראל, לי יש בנים ולך יש את יעקב. רחל הבינה את דברי לאה אחותה ועשתה עמה עסק, תני נא לי מהדודאים, ובערב זה ישכן יעקב באהלך.

ולכאורה דין ודברים זה אומר דרשני. ראשית תשובתה של לאה אינה ברורה, וכי כך עונים לאשה שאין לה בנים, ובפרט שאחותך היא, והיא היתה ראויה לישא את יעקב ואת נשאתו רק מחמת שנתנה לך את הסימנים. ועוד צ"ב על רחל עצמה, וכי מהי התמורה שקבלה רחל בדודאים אלו ומהו עניינם, עד כדי כך שמוכנה היא לוותר על יעקב.

ואכן על ענין זה של הדודאים כבר עמדו רבותינו, ורמזו בזה סודות ורמזים נפלאים, ונביא בזה לעיקרי דברי בעל הבאר מים חיים שבאר זאת בארוכה.

ראובן כפי שכבר הוזכר בתורה נגעה ללבו העובדה שיעקב אבינו אינו שכן באהלה של אמו 'בלבל יצועי אביו', וכשמצא את הדודאים שסגולתם אהבה, דודאים מלשון 'דודים' רצה להביאם אל אמו שאולי בכך תתרבה

אהבתו של יעקב אל אמו וישכן באהלה.

ומנגד, רחל סברה שנתקטנה אהבת יעקב אליה, בחשבה שמא אחרי כל כך הרבה זמן שלא נפקדה בבנים, אולי אין אהבתו של יעקב אליה כפי שהיתה, וכשראתה את הדודאים חששה ביותר פן תתרבה אהבתו אל לאה, ולכן בקשה מעט מהדודאים כדי שתהיה אהבתו של יעקב עכ"פ בשוה לשתייהם. ולאה אומרת לה, האם לא די לך בזה שיעקב נמצא באהלך דרך קבע, עוד חפצה את לקחת גם את כל אהבתו אליך? ורחל בראותה שמסרבת לאה לתת לה, הציעה לה הצעה, תני לי מדודאי בנך, ואם חוששת את לאהבתו של יעקב, הנני מותרת לך על לילה זה שישכן באהלך. והסכימה לאה לזה שאפי' תתרבה אהבתו של יעקב לרחל עקב כך, מ"מ תמהר היא להעמיד שבטי י-ה וסברה שזה עדיף לעשות.

ועוד היה נראה לבאר בענין זה, והיה נראה לבאר, כי שתיהן גם רחל וגם לאה לשם שמים נתכוונו. לאה עשתה את כל אשר עשתה בכדי שרחל תשמח בחלקה ולא תהיה מרת נפש, באה היא לומר לרחל כי יש לה לשמוח בחלקה, אמנם אין לה בנים, אך יעקב אבינו טוב לה מעשרה בנים. זכתה היא באהבתו של גדול הדור, של יעקב איש תם יושב אהלים, וממילא זכתה אף בחלקו ובתורתו. ואף רחל עשתה את אשר עשתה לשם שמים, להורות ללאה כי גם היא תשמח בחלקה, בילדיה ולא תחשוב על כך שיעקב אינו אוהבה. ולפיכך ויתרה על לינתו של יעקב לאותו הלילה, בכדי להראות ללאה כי מה שנפל בחלקה - הבנים, טובים לה מיעקב, וכל זאת היה לעודדה ולא כי ח"ו לזלזה במשכבו של הצדיק (ואמנם נתבעה על כך כי בדקי דקות אסור היה לה להתבטא כך), אלא כאמור בכדי להורות ללאה כמה יש לה לשמוח בחלקה. וא"כ לא רק שאין כאן חוסר בבין אדם לחבירו אלא ההפך הוא הנכון, כל מעשיהם נבעו מאהבה עצומה של האחת לשניה, וכמו כן אין כאן חוסר של הסתפקות בחלקם, דכל אחת כשלעצמה הבינה שכך רצו משמים, והסתפקה בחלק אותו יעיד לה בורא עולם, אלא שבראותה את אחותה חשה היא שאחותה אינה מסתפקת במצבה וכואב לה על כך, ובכדי לעודדה אמרה את אשר אמרה.

הילולא דצדיקיא

ט - רבי נתן סאלם	יג - רבי שלום הדאיה
י - רבי איסר זלמן מלצר	יד - רבי דוד אביחצירא הי"ד
יא - רבי משה הררי הדיין	טו - רבי רפאל אבן צור
יב - רבי שלמה לוריא - המהרש"ל	

פרשת ויצא, ט' כסלו תשס"ט

ירושלים	תל אביב	באר שבע
16:00	16:14	16:18
17:14	17:16	17:17
17:53	17:49	17:49

הדלקת נרות
מוצאי שבת
רבינו תם

**"לא יעשה כן במקומונו
לתת הצעירה לפני
הבכירה"**

(בראשית כט. כו)

מדברי תשובתו של לבן הארמי ליעקב אבינו ע"ה ששאלו "למה רימיתני?" - "לא יעשה כן במקומונו לתת הצעירה לפני הבכירה", דרשו התוספות במסכת קידושין (דף נב.) הלכה למעשה - כלבן הארמי - שבמקום ספק קידושין בשתי אחיות - מסתמא שהבכירה מקודשת.

התוספות מציינים מעשה שבא לפני רבינו תם, בבנו של הר"ר אושעיא הלוי שקידש בת עשיר אחד, ואמר בתך מקודשת לי שתמא ולא פירש פלונית בתך. ואמר ר"ת דמקודשת. ועוד אפילו לא פירש נמי בפה, יש לנו לומר דקידש הגדולה, משום ד"לא יעשה כן במקומונו לתת הצעירה לפני הבכירה". והר"ר מנחם מיוני חלק עליו.

הגמרא במסכת ב"ב (דף ככ.) אומרת בשם רבי אמי, "בישיבה הלך אחר חכמה (רשב"ם: בין לדין בין לשאר ישיבות של תורה מושיבין את החכם למעלה מן הזקן) במסיבה הלך אחר זקנה" (במסיבה של משתה וה"ה לנישואין).

הטור (יו"ד רמד) מציין את דברי הגמרא לענין הלכה: ובמסיבה של משתה או של נישואין, הולכים אחר הזקנה להושיבו בראש. ועל כך מקשה הב"ח: תימה: אמאי איצטריך לפרש של נישואין טפי משאר מסיבה של משתה? ותרץ הב"ח: ונראה דהאי נישואין הכי פירושו - אם אחים או אחיות יעשו להם נישואין, אע"ג שאחד גדול מחבירו בחכמה, לא יקדימו לעשות נישואין לקטן בשנים, מפני שהוא גדול בחכמה, אלא יקדימו לעשות נישואין לגדול בשנים אף על פי שהוא קטן בחכמה. דהא אמרינן בפרק יש נוחלין גבי בנות צלפחד - להלן מנאן הכתוב דרך גדולתן וכאן דרך חכמתן. ופירש רשב"ם "להלן", כשנשא בנות צלפחד מנאן הכתוב דרך גדולתן, דכתיב "ותהיינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונועה בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים" (במדבר לו. יא), ומסתברא דכך נולדו כדכתיב "לא יעשה כן במקומונו לתת הצעירה לפני הבכירה": וכאן כשעמדו לפני משה דרך חכמתן כסדר שהן חכמות זו יותר מזו הקדימן הכתוב "מחלה נועה חגלה מלכה ותרצה". ומסתברא אמרי הכי דלא ליקשי קראי אהדדי בישיבה בין לדין בין לשאר ישיבות של תורה וכן במסיבה של משתה וה"ה לנישואין כבנות צלפחד.

בשו"ת "אגרות משה" (אבה"ע ח"ב סימן א'), נשאל אודות אח צעיר אם יכול לישא אישה קודם אחיו הגדול כשאחיו מקפיד, וביאר שם דהב"ח והש"ך איירי בשעומדין שני האחים לעשות נישואין, שכבר נשתדכו שניהם, והנידון הוא רק לענין כבוד, איזה נישואין יעשו

תחילה? אבל אם הגדול אין לו עדיין אישה לישאנה אף שהגדול הוא גם כן תלמיד חכם גדול ממנו אינו צריך לחכות עד שישג הגדול אישה דאף איש פשוט אין לו לבטל מצותו בשביל תלמיד חכם. וגם הא כבוד לא שייך אלא בקדימה כשיכולין תרוייהו לעשות ולא כשאחד מהן אין יכול לעשות עתה וכהא דאיירי התם במסיבה דמשתה. ובנות צלפחד נזדמנו לכולן למי להינשא בזמן אחד ולכן השיאו אותן לפי גדולתן דבמסיבה הלך אחר זקנה.

אם הבכירה מוחלת לצעירה, כתב בשו"ת "אבני חפץ" (סימן כה) דכיון שכל עיקר הדבר הוא משום חיוב כיבוד אם כן כשמוחלים על כבודם ואין מקפידים שהצעיר ישא קודם - בודאי אין שום איסור בדבר, דגם אב שמחל על כבודו - כבודו מחול.

בספר "שולחן העוז" העיר דלפי מה שכתב הרב "ערוגות הבושם", דחתן יותר מכן כ' דרמיה עליה לטותא דרבנן - אין להקפיד מחמת שמוות שוין בכלה וחמותה, א"כ כל שכן הכא דרק מחמת סרך איסור ד'לא יעשה כן במקומונו', בודאי שיש להקל.

רחל – היא הבכורה!

יש מקשים, היאך לא חשש יעקב מקודם לטענה זו שאין דרך לתת הצעירה לפני הבכירה? הרב "אור החיים" זיע"א מתרץ על כך, דחשב יעקב שעל לבן לגלות לו הדבר, וזולת זה אין דבר זה מההקפדה המעכבת כשירצה האב לתת הצעירה. וכששאל "הבה את אשתי" מן הסתם על רחל הוא אמר, והיה לו ללבן לומר אליו כי לא יכול לתת לו רחל קודם שתנשא לאה, והיה הדבר תלוי ביד יעקב או להמתין עד שתנשא לאה. או לקחת לאה. אלא שלבן רימה אותו ולא אמר מאומה.

ועוד הקשו הנה הב"ח והש"ך פסקו דבב' אחים או אחיות, אף על פי שאחד גדול בחכמה מכל מקום לא יקדימו לעשות נישואין לקטן בשנים, ולמה נפסקה ההלכה כדעת לבן ולא כיעקב שרצה לישא את הצעירה.

בספר "פרדס יוסף", מתרץ על כך דאיתא בשם רבינו אפרים, דרחל ולאה היו תאומות ולאה יצאה תחילה ואחר כך רחל. ומובא בפירוש רש"י לפרשת תולדות (כה. כו) בשם המדרש אודות יעקב ועשו שהיו תאומים, ובדין היה יעקב אוהז בעקב עשו לעקבו, משום שיעקב נוצר מטיפה ראשונה ועשו מן השניה. צא ולמד משפופרת וכו'. והבכורה שייכת לבכור ליצירה ולא לבכור ללידה. ומה שקנה יעקב הבכורה רק לברר לפני העולם, אבל באמת יעקב היה הבכור.

ולפי זה יעקב - לשיטתו - חשב את רחל גם כן לבכורה נגד לאה, שהרי לאה היא נולדה מקודם, וא"כ היא האחרונה ליצירה. אבל לבן חשב את לאה לבכורה יען שנולדה ראשונה, ואם כן לא היו מחולקים בעיקר הדין של "לא יעשה כן"...

חוד הפרשה

תולה ארץ על בלימה
נצור לשונך

הרבה נכשלין בזה

1. מדוע אין הקב"ה מיחד שמו על הצדיקים בחייהם?
2. על מי ייחד הקב"ה את שמו בחייו? ומה טעם לכך?

אם ראובן דיבר על שמעון בפני לוי, והלך לוי וסיפר הדברים לשמעון, אסור לשמעון לומר אחר כך לראובן, איך דברת עלי בפני לוי? כי על ידי זה גם הוא עובר על איסור רכילות. ואפילו אם לא יזכיר לו בפירוש את שם לוי, ויאמר לו סתם, ששמעתי שדברת עלי כך וכך, אם על ידי זה יבין ראובן, מי היה המגלה לו, אסור. ובעונותינו הרבים, הרבה אנשים נכשלין בזה. (חפץ חיים)

מאוצרו של מורנו ורבנו הגה"צ
רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

"וצדקה תציל ממוות"

מן האוצר

**"ויחלום והנה סולם
מוצב ארצה וראשו
מגיע השמימה".**

בספר "תורי זהב" מביא דבר נפלא בשם הבעל שם טוב זצ"ל: 'סולם' בגימטריא 'מומון'. מלמד שהממון מתוך שהוא גשמי הרי הוא "מוצב ארצה", ואף על פי כן על ידי שהאדם עושה בהם צדקה - סיפק בידו להגיע השמימה. ואין לך דבר העומד בפני הפורעניות יותר מן הצדקה.

ודימה את הכסף לסולם, כשם שהסולם יש בו מעלות ומורדות - רצה האדם והוא עולה בסולם, רצה יורד ממנו. כיוצא בדבר הממון, זכה ומפריש מכספו לצדקה - עולה בו, לא זכה ואינו נותן ממנו לעני

- יורד הימנו, ומתקיים בו המקרא (קהלת ה, יב) "עושר שמור לבעליו לרעתו".

ואמרו רבותינו זכרונם לברכה באגדה (שהש"ז א, טו) צדקה שהיא חביבה לפני מן הקרבנות, שנאמר "עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח" (משלי כא, ג). חטא אדם, ישוב ויתן צדקה וימחול לו, שנאמר "בחסד ואמת יכפר עון" (משלי טז, ו). אם יש לאדם אלף רבוא, אין עומדים לו בשעת צרכו, שכן הוא אומר "לא יועיל הון ביום עברה" (משלי יא, ד). ומי עומד לו? איסר אחד שהוא נותן, שנאמר "וצדקה תציל ממוות" (משלי י, ב). כל הנותן צדקה, אף על פי שהוא חטא ונתן הקב"ה רשות למלאך לשלוט בו, שכר אותה צדקה שנתן מקדים למלאך ואינו מניחו לשלוט בו. ולא עוד, אלא שדוחפו וכופתו על פניו ומפייס עליו ואומר: אף על פי שחטא ונתנה רשות למלאך לשלוט בו, כדאית היא הצדקה שקיים נפשיות - להציל את נפשו ממוות.

מן המעין

נאמר בה שם הוי"ה שהוא השתנות הטבע. לעומת זאת, אצל רחל, נזכר דווקא שם אלוקים שהוא הטבע, משום שהיא היתה צעירה וראויה ללדת מצד הטבע.

**"וישמע את דברי בני
לבן לאמר לקח יעקב
את כל אשר לאבינו ומאשר
לאבינו עשה את כל הכבוד הזה"**
(לא. א)

משל נאה המשיל זאת רבי איצלה מוולוז'ין, לבעל מלאכה שהסתיר מעיני תלמידו כמה מסודות מלאכתו, מחשש שיתמוחה במקצועו ויטול את פרנסתו. אולם ברבות הימים צלחה דרכו של הפועל, הוא גילה את הסודות והיה לאומן בעל שם.

כיון שכך התאוננו בניו של בעל הבית לאמר, נטל זה הפועל את אשר לאבינו, "ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה".

כך אמרו בני לבן: לקח יעקב את הרמאות מאבינו, היא סוד מלאכתו, וממנה עשה את כל החיל הזה, והעשיר.

בדרך רמז

"ויצא יעקב מבאר שבע".

הרב בעל הטורים ז"ל, רמז בפסוק "יעקב מבאר שבע" - סופי תיבות גימטריא "עבר". ללמד שנטמן בבית שם ועבר ללמוד תורה.

והנה תיבות "מבאר שבע", במנין גימטריא "התורה" - דהיינו שהלך ללמוד תורה בבית שם ועבר.

[בני שושן].

"ויאמר יעקב כאשר ראם"

"ויאמר יעקב כאשר ראם" - ראשי תיבות: "ויכירם", כלומר שהכיר יעקב שאלו הם אותם המלאכים שראם אז בחלומו עולים ויורדים בסולם.

"ראם" - ראשי תיבות: "רפאל אוריאל מיכאל".

"מתנים" - ראשי תיבות "מאותם חיילים נטל יעקב מלאכים".

[אהבת חיים].

"וישכב במקום ההוא" (כח. יא)

על פירושו של רש"י כי "ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה. שאלו רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצה:

במה נתייחדו ונשתנו י"ד שנים הללו, והרי גם לפני כן למד יעקב בשיבת שם-ועבר, כפי שרש"י מסביר על הפסוק "יושב אהלים - אהלו של שם אהלו של עבר?"

אלא, ביאר רבי מאיר יחיאל: בתחילה למד אצלם יעקב אבינו כיצד עובדים את ה' בין יהודים, בהיותו שרוי בסביבת צדיקים כאבותיו ורבותיו. ואילו ב"ד השנים הללו ביקש יעקב ללמוד איך לחיות כיהודי בין גויים ורשעים כדוגמת לבן. וזוהי מסכת בפני עצמה...

"יודר יעקב נדר לאמר אם יהיה א-להים עמדי" (כח. כ)

לאחר ההבטחה השמימית "ושמרתיו בכל אשר תלך", מה צורך יש בנדר זה ובתפילה זו? ואם משום שהיה ירא שמא יגרום החטא, מה יועיל הנדר?

שני דרכים מצינו בהנהגת הקב"ה עם האדם - אומר רבי ישראל מסלנט: האחת, בדרך יסורין שמביא עליו - כופה אותו לעבודתו יתברך, והשניה באופן של חיים שלווים ופרנסה ברווח, שאז הבחירה גדולה יותר והנסיון אף הוא קשה.

והנה אצל יעקב נאמר - וה' ניצב "עליו". משמע שהקב"ה ביקש להתנהג עמו בבחינת "עליו", לדחוק אותו ולא לצו לעבודתו ה' בצער ושעבוד. לכך נדר יעקב נדר, אם יהיה ה' "עמדי" - בלי השתררות של צער וכפיה, רק "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" - שכל צרכי ימולאו ברווח ולא בצמצום, "ושבתי בשלום לבית אבי" - שאף קורת רוח זו תינתן לי לשמוח בראיית פני אבי הצדיק, "והיה ה' לי לאלקים" - עם כל ההרווחה הזו אעמוד בנסיון, ואצליח לעבוד את ה' כראוי.

"ויזכור אלוקים את רחל" (ל. כב)

תמיהה היא: מדוע אצל שרה נאמר שם הוי"ה; "וה' פקד את שרה", ואילו אצל רחל נזכר שם אלוקים?

בטוב טעם ביאר זאת רבי אברהם סויסה הי"ו, לאור דברי המפרשים דשם "אלוקים" הוא בבחינת "טבע", כי "אלוקים" - בגימטריא "הטבע". אולם שם הוי"ה הוא השתנות הטבע. ואצל שרה, שילדה לתשעים שנה אין זה בדרך הטבע, כפי שנאמר: "הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד?" כלומר: שבגיל זה אינה יכולה ללדת כדרך חוקי הטבע, ולכן

אמור לי מה שמך

במאמרנו הקודם, הזכרנו את דברי חז"ל בחשיבות קריאת השם לרך הנולד שיקרא על שמות אבותינו הקדושים, על שמו של אדם גדול שנודע בצדקותו וביראת

השמים שלו.

על אף האמור, יש להזהר מאוד בבחירת השם לרך הנולד, שהשם שמעניקים לו יהיה שם מקובל ולא חריג ויוצא דופן, כזה שבבוא היום הילד יתבייש בשמו הפרטי. בספר "הצופן", מצוטט מעשה שהיה אצל האדמו"ר בעל ה"פני מנחם" מגור זצ"ל, שבא אליו אחד מחסידיו ואמר לו כי הוא החליט לקרוא לבתו התינוקת, בשם 'יענטא' על שם סבתו נ"ע. החסיד לא שכח לציין כי הוא שאל את זוגתו, ואף היא מסכימה לשם זה.

האדמו"ר הגיב על כך בתמיהה ובמורת רוח:

"ואת התינוקת עצמה שאלתם אם גם היא מסכימה לשם זה!?"

נטיות של גבורה וחסד

מתוך ההנחה שניתן לקשור את גורלו של הרך הנולד לגורלו של השם שנקרא בשמו, (כפי שכותב בספר חסידים: יש אדם שכל הנקראים בשמו - יצליחו לגדולה. וזהו שאמר יעקב 'ויקרא בהם שמי ושם אבתי') יש לשאול האם שמו של אדם קדוש יכול גם להועיל לאדם רשע שנקרא על שמו של הצדיק?

אכן כן. כך אנו למדים מדברי המלאך המגיד שהיה מתגלה למרן רבי יוסף קארו זיע"א ואמר לו: ואף אם לאדם רשע יש לו שם של צדיק, אותו השם אינו לחינם לפי שמכל מקום יש לו נטיה טובה למידה שאותו השם רומז עליה. למשל: מי ששמו 'אברהם' - יהיה נוטה לצד מידת החסד, ומי שנקרא 'יוסף' - יהיה גיבור להתגבר בנסיגנות של ערוה, או יהיה זן ומפרנס לאחרים...

העיקר: מתוך הסכמה הדדית

ולשאלת השאלות: מיהו הקובע את שם הילד, האב או האם? זוהי ללא ספק שאלה לא פשוטה שמתחבטים בה הרבה מההורים, ולעיתים ענין (פעוט) זה מסתיים במחלוקת קשה שסופה מי ישורינו. והטוב והנכון הוא ששם הילד יקבע מתוך הסכמה הדדית באהבה ואחוה ושלוש ורעות.

הרמב"ן מתייחס לשאלה זו, והוא מצטט "יש אומרים" כי המנהג היה בימי קדם (בזמן הולדת השבטים) שלילד הראשון היה האב נותן את השם, ואילו לילד השני האמא בוחרת את שם הילד, וכן על זה הדרך. כך גם מבואר בדעת זקנים על הפסוק "והיה בכיזב בלדתה אותו" - שזהו טעם למה נאמר "ותקרא את שמו שלה", שהרי היה זה תורו של יהודה לקרוא את השם, אך מכיון שיהודה

לא היה אז בכיזב, לכן היא קראה את שמו 'שלה'. אולם הרמב"ן עצמו מסתייג מהליך זה, והוא קובע שלמנהג זה אין טעם או ריח...

עיון קל בספר בראשית מגלה, שאת שמות בניו של אדם הראשון נתנה חוה, כך גם את שמם של רוב י"ב השבטים נתנו האמהות. לעומת זאת, שמו של נח ניתן לו על ידי אביו, וכך גם שמותיהם של יצחק וישמעאל (אכן במדרש תנחומא בראשית ל. מובא ששמותיהם של נח, אברהם, יצחק ויעקב, שלמה ויאשיהו, נקראו ע"י הקב"ה. "ואילו זכו הדורות היה קורא שם ומשמו היה יודע את מעשיו"). כך גם נהג יוסף הצדיק כשקרא את שמות בניו מנשה ואפרים, וכך מצאנו אצל משה רבינו ע"ה שקרא בשמות בניו.

בימינו מקובל אצל בני אשכנז שהבן הראשון נקרא על שם אבי האשה והבן השני על שם אבי הבעל, ואצל בני עדות המזרח המנהג להיפך: הבן הראשון נקרא על שם אבי הבעל והבן השני על שם אבי האשה. בשו"ת "כתר אפרים" מציין טעם למנהג בני אשכנז, מכיון והאשה חשה לאחר נישואיה כמי שהתנתקה מבית אביה ומבית מולדתה, לכן ניתנה לה הזכות לקרוא את שם הילד על שם אביה, כביכול לחזק את הקשר [הרגשי] עם בית אביה.

דעה מעניינת בהקשר לכיבוד שמכבדים את ההורים של הורי התינוק, מובא בספר "טעמי המנהגים" בשם הקדמונים, שעונש מיתתם של נדב ואביהוא נעוץ בעובדא שאהרן קרא בשם בנו בכורו 'נדב' על שם חמיו (עמינדב), ורק לאחר מכן כיבד את אביו וקרא את שם בנו השני 'אביהוא', כלומר 'אבי הוא', ונענש על הקדמת השמות...

המהרש"ל מספר על מקרה, שאחד היה שם אביו מאיר ושם אבי האשה אורי, והיה מחלוקת כיצד יקראו הילד ובכדי לשום שלום ביניהם קראוהו 'שניאור' - כלומר שני אור: מאיר ואורי.

שינוי השם

לעיתים, יש צורך בשינוי השם כדי לשנות את מזלו של האדם לטובה. נקדים את דברי המהרש"א, ששינוי השם יכול להועיל לטובה, רק אם הגזירה שנגזרה עליו היא מצד מזלו הטבעי, אולם אם הגזירה היא מצד חטאיו - רק תשובה תועיל לו.

וכך אומרים חז"ל (ר"ה טז:): "ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם: צדקה, צעקה, שינוי השם ושינוי מעשה".

אגב, בנושא זה של שינוי והוספת שם, יש להתייעץ תחילה עם תלמיד חכם ומורה הוראה והוא זה שיקבע ויחליט בקשר לשינוי והוספת השם. בספר "הצופן" מסופר בשם הרב יוסף ברוך זצ"ל, ראש ישיבת "נתיבות עולם", שאחד מתלמידיו חוזר בתשובה בשם 'פטר', הגיע אל הסטייפלר זצ"ל מתוך ביטחון שהרב יורה לו להחליף את שמו הפרטי, אולם הסטייפלר השיב לו שאחד מבעלי התוספות נקרא בשם 'רבינו פטר'. ושאלו "אם זה היה טוב לאחד מבעלי התוספות, למה לך זה לא טוב?"